

ENERGY POVERTY NEXUS

SUPPORTING MEMBER STATES TO COMBAT ENERGY POVERTY

EUROOPA LIIDU ENERGIAVAESUSE RAAMISTIK

DIREKTIIVIDE MÕISTMINE JA KUIDAS LIIKMESRIIGID SAAVAD NEID SIDUSALT RAKENDADA

DETSEMBER 2025

**Co-funded by
the European Union**

Autor

Lorenzo Sapochetti, Regulatory Assistance Project (RAP)

Kaasautorid

Andriana Stavrakaki, INZEB

Alice Corovessi, INZEB

Dimitra Drakaki, Climate Alliance

Käesolev ülevaade koostati Energy Poverty Nexus projekti 4. tööpaketi **(Riiklike ametiasutuste toetamine energiavaeste majapidamiste võimestamisel ja kaitsmisel)** raames. See on ülevaade **EL direktiivide energiavaesusega seotud nõuetest**.

Tõlge inglise keelest eesti keelde:

Saara Sasi, Tartu Ülikool

Pille Gerhold, Tartu Ülikool

Inglisekeelne versioon on saadaval [SIIN](#).

Õiguslik info: Ainuvastutus väljaande sisu eest lasub autoritel. See ei kajasta tingimata Euroopa Liidu arvamust. CINEA või Euroopa Komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe kasutamise eest.

Välja antud **2025. detsembris** Energy Poverty Nexus poolt.

©**Energy Poverty Nexus 2025**. Paljundamine lubatud, kui allikale on viidatud.

Tunnustused: Energy Poverty Nexus on kaasrahastatud Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimameetmete programmist (LIFE) toetuslepingu nr 101215621 alusel.

1 Sissejuhatus

Energiavaesus on laialt levinud probleem kogu Euroopa Liidus (EL), kus paljud leibkonnad näevad vaeva, et kodu taskukohase hinnaga soojendada, jahutada või elektrit kasutada. Energiavaesust põhjustavad mitmed tegurid, sealhulgas hoonete madal energiatõhusus, väike sissetulek, kõikumad energiahinnad, piiratud juurdepääs puhtale tehnoloogiale ja ebatõhus tarbijakaitse.

Hiljutiste EL õigusaktide kohaselt peavad liikmesriigid tegelema energiavaesusega mitte kui spetsiifilise sotsiaalse murega, vaid kui energiasüsteemi arengu struktuurse osaga. Kohustused hõlmavad hoonete renoveerimist, energiatõhususe parandamist, süsinikdioksiidi hinna hüvitamist ja tarbijaõigusi, muutes valdkondadevahelise koostöö oluliseks ja tõhusaks siseriiklikuks praktikaks.

Käesolev ülevaade annab riiklikele poliitikakujundajatele ja rakendusasutustele juhendi energiavaesust käsitlevate EL sätete ja nende nõuete vastastikuse mõju kohta õigusaktides. Ülevaates näidatakse, mida direktiivid praktikas tähendavad ning kirjeldatakse, kuidas liikmesriigid saavad vastavaid kohustusi sidusalt ja kooskõlastatult rakendada.

Käesolev ülevaade keskendub energiavaesust käsitlevatele sätetele nelja peamise õigusakti raames:

- Energiatõhususe direktiiv [direktiiv EU/2023/1791],
- Hoonete energiatõhususe direktiiv [direktiiv EU/2024/1275],
- Sotsiaalse kliimafondi määrus [määrus EU/2023/955],
- Elektrituru direktiiv [direktiiv EU/2024/1711].¹

Käesolev dokument on välja töötatud projekti Energy Poverty Nexus raames, mida kaasrahastatakse EL programmist LIFE ning mille eesmärk on anda liikmesriikidele võimalus tegeleda energiavaesuse probleemiga. Projekt töötab aktiivselt energiavaesuse leevendamise suunas, suurendades riikide suutlikkust, hõlbustades poliitika vastavusse viimist EL õigusaktidega ning luues jätkusuutliku raamistiku energiavaesuse jälgimiseks ja leevendamiseks.

Kuigi käesolevas ülevaates keskendutakse neljale instrumendile, mis kõige otsesemalt kujundavad ELi lähenemisviisi energiavaesusele, mängivad toetavat rolli ka muud "Eesmärk 55le" sobivad meetmed. [Taassõnastatud gaasidirektiiviga](#) [direktiiv (EU) 2024/1788] kehtestatakse tarbijakaitsetsätted, mis on olulised fossiilgaaside järkjärguliseks kaotamiseks hoonetes, ning [heitkogustega kauplemise süsteemi](#) (ETS2) laiendamise saadakse tulu, mis rahastab sotsiaalset kliimafondi, sidudes süsinikdioksiidi hinna sotsiaalsete hüvitismehhanismidega.

2 Kuidas energiavaesus "Eesmärk 55" paketiga muutus keskselaks teemaks

Kuigi EL määratles energiavaesuse alles viimastel aastatel, algas haavatavuse defineerimine energiaõiguses juba kolmanda energiapaketi (2009). Paketi osana defineeriti elektridirektiivi [direktiiv EU/2009/72] ja gaasidirektiiviga [direktiiv EU/2009/73] esmakordselt õiguslik mõiste "haavatavad tarbijad", millega kehtestati tarbijakaitse nõuded ja hilisemate energiavaesusega seotud kohustuste alused. Nende varajaste sätetega kehtestati haavatavate tarbijate kaitseks siduvad nõuded, kuid võimaldati liikmesriikidele suurt paindlikkust konkreetsete kaitsemeetmete kindlaks määramisel. Energiavaesusega tegeleti seega kaudselt, haavatavusel põhineva kaitse kaudu, selle asemel, et seda otseselt või struktuurselt poliitikavahenditesse integreerida.

Kümme aastat hiljem nõuti [juhtimismääruses \[EU\] 2018/1999](#), et liikmesriigid hindaksid energiavaesuses olevate leibkondade arvu, esitaksid selle kohta aruande ning kirjeldaksid asjaomast poliitikat riiklikes energia- ja kliimakavades. Need sätted kujutasid endast olulist sammu energiavaesuse tunnistamise ja järelevalve suunas EL tasandil. Kuigi hindamise ja aruandluse kohustus oli siduv, ei kehtestanud raamistik eesmärgi, miinimumstandardeid ega erinõudeid poliitiliste meetmete ulatuse või ülesehituse kohta. Selle tulemusena oli energiavaesusega tegelemine liikmesriigiti ebaühtlane ning selle rakendamine sõltus suuresti riiklikest poliitilistest prioriteetidest, mitte EL tasandi ootustest.

Paketi "Eesmärk 55" jooksul toimunud kolm arengut nihutasid energiavaesusega tegelemise perifeerse mure rollist struktuursete prioriteetide hulka:

- 2021.-2022. a. energiahindade kriis tõi esile sügava ebavõrdsuse kodumajapidamiste energiavarustuse vastupidavuses, muutes nähtavaks lüngad tarbijakaitstes, renoveerimistoetustes ja juurdepääsus puhtale küttele.
- Otsus laiendada süsinikdioksiidi hinnakujundust hoonetele ja transpordile nõuab selgesõnalisi meetmeid jaotusmõju leevendamiseks, mille tulemusel luuakse sotsiaalne kliimafond (SCF) – esimene kogu EL hõlmav vahend, mis on pühendatud energia- ja transpordivaesusele.
- Euroopa roheline kokkuleppe rõhuasetus õiglasele ja ühiskondlikult kaasavale energiaüleminekule sundis seadusandjaid panema paika sotsiaalseid tagatisi ja suunavaid seadusi süstemaatilisemalt energeetikaalastesse õigusaktidesse.

Paketiga "Eesmärk 55" kehtestati senisest tugevam energiavaesust käsitlev EL raamistik. Uute õigusaktide kaudu EL nüüd:

- nõuab energiavaesuse all kannatavate inimeste ja madala sissetulekuga leibkondade esikohale seadmist;
- kehtestab sotsiaalsed kaitsemeetmed, et vältida renoveerimisega seotud kodust väljaviskamist või muid raskusi;

- muudab kohustuslikuks tugevama tarbijakaitse, sealhulgas energiaühenduste katkestamise keelu;
- seob süsinikust saadava tulu ja EL rahastusvood sihtotstarbelise toetusega.

Need reformid annavad märku struktuurilisest nihkest: energiavaesusega tegelemine on nüüd EL kliima- ja energiaeesmärkide saavutamise lahutamatu osa, mitte ühiskondlik fenomeen.

3 Kuidas uus EL raamistik töötab

“Eesmärk 55” paketiga kehtestati neli peamist õigusakti: [energiatõhususe direktiiv \(EED\)](#), [hoonete energiatõhususe direktiiv \(EPBD\)](#), [sotsiaalse kliimafondi määrus \(SCF\)](#) ja [elektrituru direktiiv \(EMD\)](#). Kuigi igal seadusandlikul aktil on erinev eesmärk, on neil ühine loogika: riskirühma kuuluvate leibkondade tuvastamine, nende esikohale seadmine energiatõhususe ja renoveerimise puhul, nende kaitsmine turgudel ja nende rahaline toetamine kogu energiaülemineku ajal.

Alljärgnevalt tutvustame kõigepealt nelja valdkonnaülest mõõdet, mis määratlevad EL lähenemist energiavaesusele, seejärel teeme kokkuvõtte, kuidas iga direktiiv aitab kaasa energiavaesuse leevendamisele, ja näitame, kuidas raamistik tervikuna toimib.²

3.1 Direktiivide mõõtmised

Uued direktiivid on kaardistatud nelja põhiinstrumendi ümber, mis näitavad, kuidas liikmesriigid peaksid energiavaesusele lähenema.

² Iga direktiivi üksikasjalik, artiklipõhine ülevaade on esitatud Lisas I.

Kuidas EL kliimapaketi Eesmärk 55 õigusaktid käsitlevad energiavaesust

	Mõiste ja poliitiline prioriteet	Kaitse	Osalus	Finantseerimine ja toetused
Elektrituru direktiiv	- Energiavaesusest mõjutatud tarbijate väljaselgitamine. - Kohustus tuvastada haavatavad tarbijad kaitsemeetmete kohaldamise eesmärgil.	- Haavatavate ja energiavaesuses elavate tarbijate energiavõrkudest lahtiuhendamise keeld. "Viimase abinõu tarnija" garantii. - Varajase sekkumise ja võlakohustuste ennetamise meetmed.	Koostöö energiatarbijate, reguleerivate asutuste ja sotsiaalkaitse ametkondade vahel.	Võimalus kehtestada reguleeritud tariife või rakendada kriisimeetmeid erandlikes turutingimustes.
Energiatõhususe direktiiv	- Energiavaesuse kirjeldav määratlus. - Energiavaesusest mõjutatud inimeste ja madala sissetulekuga majapidamiste kohustuslik eelistamine energiatõhususe meetmete rakendamisel.	- Tarbijate teavitamise ja mõjuvõimu suurendamise meetmed. - Ligipääsetav teave, arveldamine ja kaebuste menetlemine.	- Nõue luua energiavaesuse ekspertide võrgustikud. - Toetus kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja kohalikele vahendajatele.	- Madala sissetulekuga majapidamistele suunatud energiasästu meetmete rahastamine. - Tehnilist, administratiivset ja rahalist abi pakkuvad teeninduspunktid.
Hoonete energiatõhususe direktiiv	- Energiavaesuse arvestamise nõue riiklikes hoonete renoveerimiskavades. - Halvimas seisus olevate hoonete ja haavatavate majapidamiste prioritseerimine.	- Kaitsemehhanismid väljaviskamise ja ebaproportsionaalsete üüritõusude vastu pärast renoveerimist. - Eluasemekulude neutraalsuse põhimõte.	- Hoonete renoveerimiskavade koostamisel läbiviidav avalik arutelu. - Haavatavate rühmade ja kodanikuühiskonna kaasamine.	- Prioriteetne rahaline, tehniline ja administratiivne tugi madala sissetulekuga majapidamistele. - Tehnilise abi pakkumine/teeninduspunktid renoveerimisalaseks nõustamiseks.
Sotsiaalne kliimafond	- Energiavaeste ja haavatavate majapidamiste ning transpordi kasutajate tuvastamine sotsiaalses kliimakavas. - Ühildamine riikliku energia- ja kliimakava ning renoveerimisstrateegiaga.	Ajutine sissetulekutoetus lühiajaliste mõjude leevendamiseks.	Arutelud sotsiaalpartnerite, kohalike ja piirkondlike asutuste ning kodanikuühiskonnaga sotsiaalse kliimakava koostamisel.	- Eraldatud EL rahastus energiavaesuse ja transpordivaesusega tegelemiseks. - Renoveerimise, puhta kütte, mobiilsuse ja toetusmeetmete rahastamine.

[1] Definiitsioon ja poliitiline prioriteet

Liikmesriigid peavad **määratlema energiavaesusest mõjutatud leibkonnad**, definierima mõisted riiklikul tasandil, hindama energiavaesuse ulatust ja seadma energiavaesusest mõjutatud leibkonnad riiklikes planeerimistsüklites esikohale. See hõlmab riiklikke energia- ja kliimakavasid [NECP], riiklikke hoonete renoveerimise kavasid [NBRP] ja sotsiaalseid kliimakavasid [SCP]. Põhimõte on lihtne: energiavaesuse olemasolu tuleb tunnistada ja seda süstemaatiliselt poliitikavahenditesse integreerida.

[2] Kaitse

Uus EL raamistik **tugevdab tarbijate, üürnike ja põhiteenuste kaitset**. See hõlmab kaitsemeetmeid elektriühenduste katkestamise eest, üüri tõstmise eest pärast renoveerimist ja sunniviisilise väljatõstmise eest, samuti nõudeid läbipaistvatele lepingutele ja ligipääsetavale kaebuste esitamise süsteemile. Kaitse laieneb nii eluaseme- kui ka energiaturgudele.

[3] Kaasamine

Muudetud seadusandlus tugevdab nõustamise ja ekspertvõrgustike rolli, tagades kodanikuühiskonna, sotsiaalsete osapoolte, tarbijaorganisatsioonide ja kohalike omavalitsuste struktureeritud kaasamise. Osalemine ei ole enam vabatahtlik, vaid valitsemise keskne tingimus, et tagada meetmete korrektne kujundamine, esitamine ja järelevalve.

[4] Rahastus ja toetus

Uus raamistik kehtestab **konkreetsetele sihtrühmadele suunatud finantsmehhanismid** ja nõuab, et liikmesriigid tagaksid kättesaadava ning sotsiaalselt sihtotstarbelise toetuse jagamise. See hõlmab madala sissetulekuga leibkondade tähtsuse esikohale seadmist energiatõhususe ja renoveerimise rahastamisel, EL vahendite mobiliseerimisel ning tehnilise abi osutamisel teeninduspunktide ja kohalike vahendajate kaudu.

Need neli mõõdet töötavad koos: tähtsuses esikohale seadmine aitab tuvastada sihtrühmad; kaitse tagab, et nad ei satuks ohtu; kaasamine tagab, et sekkumised peegeldavad tegelikkust; ja rahastamine teeb rakendamise võimalikuks.³

a. Direktiivide seos praktikas

Selle asemel, et tegutseda eraldiseisvalt, on nelja direktiivi eesmärk tugevdada üksteist kogu poliitikatsükli vältel. Oluline on märkida, et kuigi neljal direktiivil on ühine eesmärk tugevdada energiaülemineku sotsiaalset mõõdet, käsitletakse neis energiavaesust erinevate poliitikaloogikate ja sekkumispunktide kaudu. Mõned vahendid käsitlevad otseselt energiavaesust, samas kui teised jõuavad energiavaeste leibkondadeni sihtrühmade kaudu. Näiteks seavad hoonete energiatõhususe direktiivi ja energiatõhususe direktiivi meetmed lisaks energiavaestele majapidamistele esikohale haavatavad leibkonnad, madala sissetulekuga leibkonnad või kõige halvema energiatõhususega hoonetes elavad inimesed - rühmad, kellel on statistiliselt suurem tõenäosus energiavaesuse tekkeks. Selline lähenemisviis võimaldab poliitikavaldkondadel tegutseda energiavaesuse aluseks olevate tegurite (nt halb eluasemekvaliteet või piiratud sissetulek) järgi, tegeledes praktikas endiselt energiavaesete leibkondadega. Muud vahendid nagu näiteks elektrituru direktiiv keskenduvad tarbija staatusele (nt. energiavaesusest mõjutatud kliendid või haavatavad kliendid), et käivitada energia taskukohasuse ja kättesaadavusega seotud kaitse.

Direktiivide vaheliste erinevuste mõistmine on praktikas oluline ametiasutuste jaoks, et EL energiavaesust puudutavat raamistikku sidusalt rakendada ning vältida killustatud või üksteist kordavaid lähenemisviise.

[1] Definitsioon ja poliitikate prioriteedid

Kuigi energiavaesus on valdkonnaülene probleem, läheneb iga direktiiv sellele erineva nurga alt. EL õigusaktid ei kasuta identset määratlust: mõned aktid defineerivad energiavaesuse selgesõnaliselt, teised laiemalt ning pigem samasuunaliste ideede nagu näiteks haavatavuse kaudu, jättes liikmesriikidele vastutuse konkreetsete sobivuskriteeriumite määramiseks.

³ Siin kasutatud liigitus põhineb regulatiivse abi projekti (RAP) raames välja töötatud [analüütilisel töö](#)l

Energiatõhususe direktiiv (EED) pakub kõige selgemat kontseptuaalset raamistikku. Selles esitatakse energiavaesuse narratiivne määratlus, mille keskmes on juurdepääsu puudumine olulistele energiateenustele väikese sissetuleku, suure energiakulu ja eluaseme madala energiatõhususe kombinatsiooni tõttu.

Taassõnastatud EED ulatub definitsioonist veelgi kaugemale, tõstes energiavaesuse siduvaks poliitiliseks prioriteediks. Direktiiv eeldab, et liikmesriigid seavad energiatõhususe meetmete kavandamisel ja rakendamisel esikohale energiavaesusest mõjutatud leibkonnad - nii haavatavad kui ka madala sissetulekuga leibkonnad - sealhulgas energia kokkuhoidu kohustavate skeemide ja alternatiivsete poliitiliste meetmete kaudu. Selline prioriteetide seadmise nõue katab edukalt osa energiatõhususe meetmetest nende jaoks, kes seda kõige rohkem vajavad, seades energiavaesuse struktuurse energiatõhususpoliitika väljakutseks, millega tuleb tegeleda sihipäraste ja sooduspoliitiliste meetmete abil. Eelkõige vastutavad liikmesriigid energiasäästukohustuse raames selle eest, et nad saavutaksid osa energiasäästust haavatavate tarbijate ja energiavaesuse all kannatavate tarbijate seas.

Hoonete energiatõhususe direktiiv (EPBD) ei sätesta eraldiseisvat mõistet energiavaesuse kohta, kuid viitab selgesõnaliselt EED määratlusele. See toimib peamiselt haavatavate leibkondade kontseptsiooni kaudu, mis hõlmab nii energiavaesuse all kannatavaid leibkondi kui ka neid, kellel on eriti suured energiakulud ja piiratud suutlikkus parandada oma eluruumide energiatõhusust. EPBD aadressseerib energiavaesuse eluasemega seotud mõõtmeid, nõudes prioriteedina haavatavate kodumajapidamiste ja halvimate näitajatega hoonete toetamist. Seda tehes käsitletakse energiavaesust kui väljakutset, mis on tihedalt seotud eluaseme kvaliteedi, renoveerimise taskukohasuse ja maaomandiga seotud riskidega, tunnistades samas, et need tegurid mõjutavad energiavaesust, kuid ei määra tingimata selle olemasolu.

Sotsiaalne kliimafond (SCF) määratleb energiavaesuse, transpordivaesuse ning haavatavate leibkondade, haavatavate mikroettevõtete ja haavatavate transpordikasutajate kategooriad EL tasandil. SCF läheneb energiavaesusele õiglasema jagamise ja kompenseerimise kaudu, tunnistades energiavaesust riskina, mis tuleneb süsinikdioksiidi hinnakujunduse laiendamisest hoonetele ja transpordile. Määrusega nõutakse liikmesriikidelt, et nad määratleksid energiavaesed ja haavatavad kodumajapidamised ja rühmad, kes puutuvad kokku süsinikdioksiidi hinnakujundusega, ning kavandaksid sellele vastavad meetmed. Selles raamistikus on energiavaesus kujutatud energiaülemineku riskina – seda tuleb leevendada ajutiste sissetulekutoetuste ja pikemaajaliste struktuursete investeeringute kombinatsiooni abil.

Elektrituru direktiiv (EMD) käsitleb energiavaesust tarbijakaitses ja turu reguleerimises. Selle asemel, et energiavaesust uuesti defineerida, viitab EMD "energiavaestele ja haavatavatele kodutarbijatele" ning tutvustab klientidele suunatud kaitsemehhanisme nagu energiaühenduste katkestamise keeld, kokkulepped viimase abinõu tarnijatega ja

kriisimeetmed. EMD määratleb energiavaesed leibkonnad kui olulistest teenustest välja jätmise riskirühmad, eriti hinnašokkide ajal.

Täiendavad EL poliitikavõimalused energiavaesuse leevendamiseks

[2] Kaitsemeetmed

Kuigi kõigi nelja instrumendi eesmärk on kaitsta energiavaesusest mõjutatud leibkondi, teevad nad seda erinevate kaitseloogikate abil, mis toimivad erinevatel riskihetkedel – enne poliitilist sekkumist, selle ajal ja pärast seda.

Hoonete energiatehhususe direktiiv (EPBD) kehtestab kaitse renoveerimise ajal. EPBD kaitsemeetmete eesmärk on vältida renoveerimisest tulenevat kahju, eriti üürihinna tõstmist ja elanike välja tõstmist, mis võib ebaproportsionaalselt mõjutada madala sissetulekuga üürnikke. See tähendab üleminekut renoveerimise käsitlemisest puhtalt tehnilise sekkumisena selle tunnistamisele sotsiaalselt tundliku protsessina, mis võib tekitada uusi haavatavusi, kui protsessi ettevaatlikult ei hallata.

Elektrituru direktiiv (EMD) keskendub turuga seotud kaitsele, tagades elektrivarustuse katkematuse haavatavatele ja energiavaesusest mõjutatud klientidele. Ühenduse katkestamise keeld, varajase sekkumise mehhanismid ja viimase abinõu tarnijate sätte eesmärk on vältida juurdepääsu kaotamist olulistele energiateenustele ning seda eriti hindade kõikumise või kriisi ajal. Kaitse on siin ennetav ja reaktiivne, arvestades hinnašokkide ja makseraskustega enne, kui need põhjustavad kõrvalejäämist.

Sotsiaalne kliimafond (SCF) kehtestab kaitse rahalise polstri kaudu, võimaldades liikmesriikidel pakkuda ajutist põhisissetulekutoetust ja investeeringuid kodumajapidamistele, keda mõjutab EL hoonete ja maanteetranspordi heitkogustega

kauplemise süsteem [ETS2], mis on seotud hinnamõjudega. Erinevalt EPBD-st või EMD-st, mis kaasavad kaitsemeetmeid valdkondlikesse õigusaktidesse, toimib SCF makromajandusliku stabilisaatorina, leevendades lühiajalisi sotsiaalseid mõjusid, samal ajal kui struktuursed investeeringud jõustuvad.

Energiaühenduse direktiiv [EED] aitab kaudselt kaasa kaitsele, tugevdades tarbijate õigusi kättesaadavale teabele, nõustamisele ja tugiteenustele. Ühtsed teeninduspunktid [OSS] ja tarbijat abistavad mehhanismid aitavad majapidamistel orienteeruda tõhususmeetmete, rahastamisvõimaluste ja haldusprotsesside vahel, vähendades energiaüleminekust ja sellega kaasnevatest võimalustest kõrvale jätmise ohtu. Kaitse on siin menetluslik, tagades, et haavatavad leibkonnad ei jääks mahupiirangute tõttu maha.

Mitmekihilised EL kaitsemeetmed energiavaesusest ohustatud majapidamistele

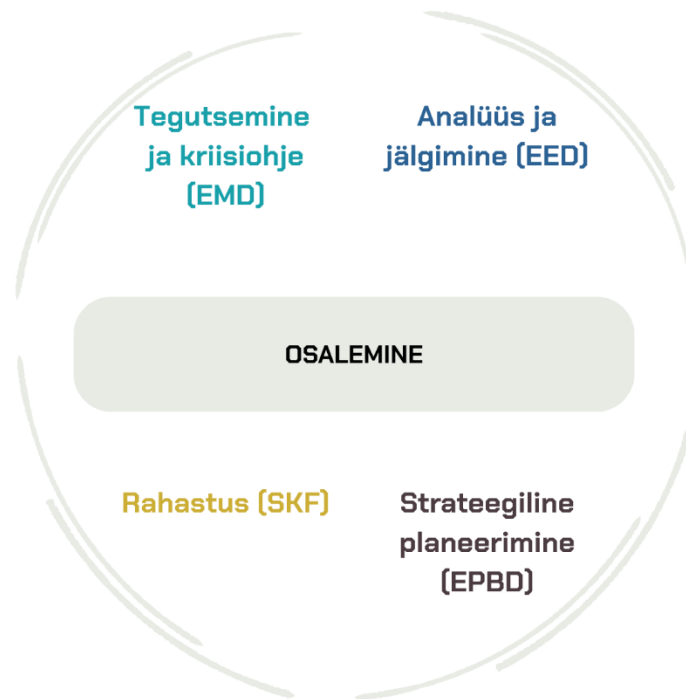

Riiklike asutuste jaoks on väljakutse tagada, et antud kaitsed oleksid kooskõlas, mitte isoleeritud ning et eluasemepoliitika, sotsiaalteenuste ja energeetikasektori reguleerivate asutuste vahel toimuksid selged suunamisprotsessid ja koostöö.

[3] Kaasamine

Paketis “Eesmärk 55” on kaasamine pigem juhtimisnõue kui valikuline lisa. Õigusaktiga laiendatakse järk-järgult, kes peavad olema kaasatud poliitika kujundamisse, rakendamisse ja järelevalvesse, tunnistades, et tõhus energiavaesuse alane tegevus sõltub energia-, eluaseme- ja sotsiaalvaldkonna kooskõlastustest ning mõjutatud isikute kaasamisest.

Kuidas EL õigusaktid adresseerivad osalemist kogu poliitikatsükli vältel

EED rõhutab kaasamist eksperdipõhise juhtimise kaudu. Selles nõutakse, et liikmesriigid toetaksid energiavaesuse probleemi tutvustamise, näitajate väljatöötamise ning poliitika kujundamise ja hindamise eest vastutavate ekspertide võrgustiku loomist. Kuigi direktiivis ei ole välja toodud konkreetseid sidusrühmi, loob see nõue sotsiaalsetele osapooltele, teadlastele ja kodanikuühiskonnale lähtepunkti, et kujundada, kuidas energiavaesust määratleda, jälgida ja sellega tegeleda.

EPBD hõlmab osalemist planeerimis- ja otsustusprotsessides. Liikmesriigid peavad kaasama sidusrühmad – sealhulgas haavatavate rühmade esindajad – hoonete renoveerimiskavade koostamisse. Siin osalemine on seotud territoriaal- ja eluasememajanduse juhtimisega, tagades, et renoveerimisstrateegiad kajastaksid elutingimusi, sotsiaalseid riske ja kohalikke teostuspiiranguid, selle asemel, et juhinduda ainult tehnilistest tulemuslikkuse mõõdikutest.

SCF kehtestab rahastamisele juurdepääsu tingimusena kaasamise. Liikmesriigid peavad sotsiaalsete kliimakavade koostamisel konsulteerima kohalike ja piirkondlike ametiasutuste, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Konsulteerimiskohustuse eesmärk on parandada suunamist, õiguspärasust ja sidusust, eriti kui meetmed puudutavad sotsiaalkaitstesüsteemi, eluasemepoliitika ja transporditeenuste kombinatsiooni.

EMD edendab kaasamist pigem institutsioonilise koostöö kui ametliku konsulteerimise kaudu. See julgustab struktureeritud koostööd energiatarnijate, reguleerivate asutuste ja sotsiaalhoolekandetasutuste vahel, et tuvastada riskigruppi kuuluvad leibkonnad ja

varakult sekkuda. Siinkohal on kaasamine operatiivne ja keskendub teenustele, mille eesmärk on parandada turu igapäevase toimimise ja tarbijakaitse koordineerimist.

See loob aluse valdkondadevahelistele juhtimismudelitele, mille puhul energia-, eluaseme- ja sotsiaalasutused tegelevad energiavaesusega ühiselt, saades tuge kodanikuühiskonnalt ja sisendit ekspertidelt. Riiklike poliitikakujundajate jaoks on peamine ülesanne tagada, et need osalusnõuded oleksid ühtlustatud ja institutsionaliseeritud, mitte ei käsitletaks neid isoleeritud järgimisülesannetena.

[4] Rahastus ja tugi

“Eesmärk 55” pakett tugevdab märkimisväärselt EL suutlikkust toetada energiavaesuse all kannatavaid majapidamisi, ühendades rahastuse, sihtotstarbelised investeerimisnõuded ja turupõhised taskukohasuse meetmed. Selle asemel, et tugineda ühele instrumendile, jaotab raamistik finantskohustused mitme instrumendi vahel, millest igaüks käsitleb erinevat üleminekukihti.

EL meetmed, mis aitavad rahastada ja toetada energiavaesuse leevendamist

SCF on finantsiline selgroog EL sotsiaalsel reageerimisel energiaüleminekule. See on esimene EL tasandi fond, mis on selgesõnaliselt loodud energia- ja transpordivaesuse leevendamiseks ja mida rahastatakse ETS2 tuludest. Liikmesriigid võivad SCF kasutada nii ajutisteks sissetulekutoetusteks kui ka struktuurilisteks investeeringuteks, eelkõige hoonete renoveerimiseks ja haavatavate majapidamiste soojustamiseks. Oluline on, et riiklik sotsiaalne kliimakava oleks kooskõlas energia- ja kliimakava (NECP) ning hoonete renoveerimiskavaga (NBRP), mille puhul on SCF pigem koordineeriv vahend kui eraldiseisev rahastamisvoog.

EPBD kehtestab renoveerimise rahastamiseks selged sotsiaalse suunaga reeglid. Liikmesriigid peavad avaliku sektori rahalise toetuse eraldamisel seadma esikohale haavatavad leibkonnad, energiavaesusest mõjutatud inimesed ja sotsiaalmajad ning suunama kõrgemad toetused kõige halvemini toimivatele hoonetele. Piirates fossiilkütuste tehnoloogiate riiklikku rahastamist ja sidudes toetuse mõõdetava tulemuslikkuse parandamisega, tagab EPBD, et sotsiaalsed investeeringud aitavad kaasa pikaajalisele taskukohasusele ja süsinikdioksiidi heite vähendamisele.

EED täiendab seda raamistikku, nõudes, et energiatõhususe meetmed – sealhulgas need, mida rahastatakse energiasäästukohustuste kavade või alternatiivsete poliitikameetmete kaudu – seaksid esikohale energiavaesuse all kannatavad inimesed ja madala sissetulekuga leibkonnad. Samuti nähakse selles ette võimestavaid meetmeid nagu ühtsed teeninduspunktid ja tehniline abi, mis on olulised rahalise toetuse tegelikuks kasutuselevõtuks haavatavate rühmade seas.

EMD haldab taskukohasust pigem turu ja regulatiivsete vahendite abil kui investeringute rahastamise kaudu. See võimaldab liikmesriikidel rakendada sihtotstarbelisi hinnasekkumisi, sotsiaaltariife või kriisimeetmeid erandlikel asjaoludel, säilitades samal ajal kaitsemeetmed turumoonutuste vastu. Need sätted on eriti olulised hindade muutlikkuse perioodidel ning täiendavad SCF, EED ja EPBD kaudu rahastatavaid struktuuriinvesteeringuid.

Praktikas tähendab see, et liikmesriigid peaksid liikuma kaugemale killustatud kavadest ja seadma suuna integreeritud rahastamisviisidele, kus investeerimistoetus, tehniline abi ja taskukohasuse meetmed tugevdavad üksteist kogu poliitikatsükli vältel.

(5) Poliitikasoovitused riigiasutustele

EL uute sätete tõhus rakendamine nõuab, et liikmesriigid viiksid juhtimis-, andmekaitse-, rahastamis- ja kaitsemeetmed kooskõlla riikliku lähenemisviisiga. Allpool esitatud soovitustes keskendutakse kõige paremini rakendatavatele meetmetele, mida riiklikud ametiasutused saavad raamistiku tegeliku toimimise tagamiseks kasutusele võtta.

[1] Koordineeritud riiklike struktuuride loomine

Luua ühtne riiklik koordineerimisstruktuur energiavaesuse leevendusmeetmete rakendamiseks

Uued sätted ulatuvad energiatõhususest, renoveerimisest ja tarbijakaitsest sotsiaalse toetuseni. Keskne koordineerimismehhanism – näiteks ministeeriumidevaheline töörühm või määratud riiklik koordinaator – võib tagada kooskõla ministeeriumide (energeetika, sotsiaalteenused, elamispind), reguleerivate asutuste, riiklike büroode ning piirkondlike ja kohalike omavalitsuste vahel.

Praktikas võib see struktuur:

- tagada, et riiklikud kavad, rahastamisprogrammid ja muud meetmed oleksid kooskõlas EED, EPBD ja SCF-ga;
- tagada, et EPBD ja EMD kaitsemeetmed oleksid seotud sotsiaalhoolekandeteenustega;
- ühtlustada teabevahetust kohalike kättetoimetamisasutuste, teeninduspunktide ja sotsiaalteenustega.

NÄIDE KOORDINEERITUD RIIKLIKUST JUHTIMISEST: SUURBRITANNIA KÜTTEVAESUSE KOMITEE

Suurbritannia küttevaesuse komitee on seaduslikult loodud sõltumatu nõuandeorgan, mis toetab küttepoliitika kujundamist Inglismaal riikliku juhtimismudeli abil.

Komitee nõustab valitsust küttevaesuse strateegia osas, jälgib edusamme võrreldes seadusest tulenevate eesmärkidega ning pakub tõenduspõhiseid soovitusi energiatõhususe, eluasemepoliitika ja sotsiaalse toe efektiivseks toimimiseks. Samuti toimib see keskse koordineerimisüksusena, sidudes andmed, poliitika ja rakendamise järelevalve erinevates sektorites.

Kuigi selle volitused piirduvad Inglismaaga, on komitee hea näide sellest, kuidas riiklik koordineerimisstruktuur suudab:

- tagada strateegilise järelevalve erinevates poliitikavaldkondades;
- parandada energiatõhususe, eluaseme- ja sotsiaalse kaitse kooskõla;
- tõlkida seadusest tulenevad eesmärgid mõõdetavateks eesmärkideks; ning
- tugevdada vastutust üksikutest projektidest või rahastustsüklitest kaugemale.

Allikas: UK valitsus – Kütusevaesuse komisjoni [ametlik koduleht](#)

Energia- ja kliimakava (NECP), hoonete renoveerimiskava (NBRP) ja sotsiaalse kliimakava (SCP) joondamine

Need kavad sisaldavad üha enam kattuvaid nõudeid. Liikmesriigid peaksid kõikides kavades kasutama ühtseid näitajaid ja ühtseid määratlusi madala sissetulekuga, haavatavate ja energiavaeste majapidamiste jaoks. Ühised kavandamiseminarid ja analüütilised meeskonnad on praktilised viisid sidususe parandamiseks.

[2] Koostalitlusvõimeliste ja pikaajaliste süsteemide loomine

Lua riiklik seirekeskus või ekspertide võrgustik või seda tugevdada

EED kohaselt peavad liikmesriigid looma ekspertide võrgustiku, kes nõustaksid seoses energiavaesuse määratluste, näitajate ja järelevalvega. Kuigi see ei ole kohustuslik, pakub võrgustiku arendamine alaliseks seirekeskuseks selget lisaväärtust. Eelkõige tagab alaline seirekeskus:

- järjepidevuse väljaspool valimistsükleid;
- tsentraliseeritud ja kvaliteetsete andmekogumite kättesaadavuse;
- pikaajalise analüüsivõime;
- ühtse tugipunkti ministeeriumidele, reguleerivatele asutustele, sotsiaalteenustele ja teadusinstituutidele, mis võimaldab teha tõenduspõhiseid otsuseid.

Kuigi riiklikud koordineerimisstruktuurid keskenduvad poliitika kujundamise ja rakendamise ühtlustamisele institutsioonide vahel, on seirekeskusel või eksperdivõrgustikul täiendav roll, pakkudes andmeid, näitajaid ja pikaajalist analüüsivõimet otsuste tegemiseks. Koos moodustavad need valitsemise selgroo ja tõendid tõhusa energiavaesuse poliitika kohta.

**NÄIDE RIIKLIKUST SEIREKESKUSEST:
PRANTSUSMAA RIIKLIK ENERGIAVAESUSE SEIREKESKUS (ONPE)**

Prantsusmaa riiklik energiavaesuse seirekeskus (ONPE) on alaline üksus, mis loodi 2011. aastal riikliku seadusega, jälgimaks ja analüüsimaks energiavaesust Prantsusmaal. Seda juhib ADEME ning rahastab avalike ja eraõiguslike partnerite konsortsium ministeeriumitest, avalikest asutustest ja energiasektoris tegutsevatest ettevõtetest.

ONPE tegutseb mitme sidusrühma platvormina ning koondab riigiasutusi, teadlasi, akadeemikuid, energiatarnijaid, sotsiaalseid organisatsioone ja statistikaasutusi. See kogub, ühtlustab ja analüüsib andmeid mitmest allikast üle kogu riigi, sealhulgas riiklikest statistikanäitajatest, haldusandmestikest ja erinevatest sektoritest, arendab energiavaesuse näitajaid ning jälgib trendide arengut ajas.

Usaldusväärse ja tõendus põhise info kaudu toetab ONPE poliitikakujundamist, eesmärgipärastamist ja hindamist, aidates asutustel mõista, keda, kus ja miks energiavaesus puudutab, ning võimaldades pidevat õppimist ja kohanemist.

Allikas: ONPE [koduleht](#)

Koostalitlusvõimeliste andmekogumite välja töötamine, mis ühendavad sotsiaalsed, hoonete ja energianäitajaid

Uute sätete rakendamine sõltub kodumajapidamiste täpsest tuvastamisest ja prioriteetide seadmisest. Liikmesriigid peaksid võimaldama vastutustundlikku andmete jagamist – näiteks hooneregistrite, energiatarnijate, sotsiaalhoolekande andmebaaside ja sissetuleku toetussüsteemide vahel – selge juhtimise all ja eraelu puutumatuse kaitsemeetmete alusel. See võimaldab varakult sekkuda enne võimalikest katkestamise ohtu.

[3] Toe efektiivne suunamine ja juurdepääsu lihtsustamine

Viia SCF vastavusse olemasolevate renoveerimis- ja tõhususprogrammidega

Liikmesriigid peaksid tagama, et SCF investeeringud täiendavad EPBD ja EED meetmeid, mitte ei korda neid. See tähendab SCF strateegilist kasutamist, et:

- täita lüngad olemasolevates kavades (nt tagasimaksenõudeta toetused madala sissetulekuga leibkondadele);
- rahastada võimestavaid meetmeid (nt teeninduspunktid ja usaldusväärsed kohalikud vahendajad);
- võtta sihikule kõige madalama energiatõhususega hooned kooskõlas NBRP prioriteetidega.

Lihtsustada madala sissetulekuga leibkondade juurdepääsu ja tagada kohaliku tarne järjepidevus

Keerukad rakendusprotsessid on madala sissetulekuga leibkondade jaoks peamiseks takistuseks. Liikmesriigid peaksid lihtsustama abikõlblikkuse kontrolli, lubama delegeeritud taotlusi sotsiaalteenuste või teeninduspunktide (OSS) kaudu ning võimaluse korral vähendama tõendusmaterjali nõudeid.

SOTSIAALSED ENERGIAALASED NÕUANDED JA LIHTSUSTATUD JUURDEPÄÄS ABILE: NÄITED SAKSAMAALT JA AUSTRIAST

Saksamaal jagab Stromspar-Check programm madala sissetulekuga majapidamistele kohandatud energiasäästunippe kodukülastuste kaudu, mida viivad läbi sotsiaalorganisatsioonide koolitatud nõustajad koostöös omavalitsuste ja üleriigiliste asutustega. Programm aitab majapidamistel vähendada energiakulusid käitumisealaste nõuannete, tõhususmeetmete ja avalike toetuste hõlpsama kättesaadavuse kaudu. Abikõlblikkuse kontroll ja taotlusprotsess toimuvad sageli sotsiaalteenuste abiga, vähendades oluliselt halduslikke sekeldusi haavatavatele majapidamistele.

Austria rakendab funktsionaalselt sarnast mudelit, eelkõige Caritas Austria ja piirkondlike energianõustamisteenuste kaudu. Need programmid keskenduvad isikupärastatud juhendamisele usaldusväärsete nõustajate poolt, kes teevad tihedat koostööd sotsiaalkaitseasutustega, aidates majapidamistel orienteeruda tõhususmeetmetes, renoveerimisprotsessis ja rahalistes toetusvõimalustes.

Allikas: Stromspar-Check [koduleht](#)

Toetada mitmeaastaseid mandaate ühtsete teeninduspunktide (OSS) ja kohalike vahendajate jaoks

Lühiajaline või projektipõhine teeninduspunktide rahastamine tekitab killustatust ja õõnestab usaldust. Mitmeaastaste mandaatide (nt 3-5 aastat) pakkumine võimaldab teeninduspunktidel ja kohalikel vahendajatel:

- tegutseda leibkondade stabiilsete pidepunktidenä mitme rahastusprogrammi raames;
- ülal pidada koolitatud töötajaid ja erialaseid eksperte, et haavatavaid rühmi paremini toetada;
- jooksvalt leibkondi toetada kogu renoveerimise või energiatõhususe teekonna vältel, mitte üksikute sekkumistena.

Julgustada täiendavate ja alternatiivsete rahastusvahendite kasutamist

Soodustada tuleks täiendavaid ja alternatiivseid rahastusvahendeid (nt maksustamisskeemid, arvete tagasimaksmise süsteemid või käibefondid). Liikmesriigid peaksid tagama asjakohased kaitsemeetmed – sealhulgas riiklikud tagatised või toetuste osad – et need vahendid oleksid kättesaadavad madala sissetulekuga, haavatavatele ja energiavaestele majapidamistele.

Kui kasutatakse energiatõhususe kohustuse süsteemi (EEOS), peaksid liikmesriigid tunnistama, et otsene kontroll kommunaalteenuste pakumise üle on piiratud. Seetõttu on eriti oluline, et liikmesriigid võtaksid kasutusele kaitsemeetmed, näiteks riiklike tagatiste kaudu või toetuste osana, tagamaks, et madala sissetulekuga, haavatavad ja energiavaesed leibkonnad saaksid antud kavadest kasu.

NÄIDE ENERGIATÕHUSUSE PROGRAMMIST:
POOLA PUHTA ÕHU PROGRAMM (UUENDATUD 2024)

Poola Puhta õhu programm, eriti selle 2024. aasta märtsis kasutusele võetud muudetud versioon, on näide riiklikust sihipärasest toetusest energiavaestele majapidamistele kütte- ja õhukvaliteedi valdkonnas. Programmis on sissetulekupõhine abikõlblikkuse künnis seotud kütteelementide jõudlusega, tuues esile seose ebatõhusa kütte, kõrgete energiakulude ja kehvade elutingimuste vahel.

Programm pakub madala sissetulekuga majapidamistele ettemakset ning võimaldab rahastada kuni 100% kõige haavatavamate kasusaajate abikõlblikest kuludest, peamiselt ebatõhusate ja suure heitkogusega küttekehade asendamiseks ning sellega seotud soovustöödeks nagu kütetorude isolatsioon, akende ja uste vahetamine ning kütte tõhususega seotud hoonefassaadi remont.

Programmi muudetud versiooni oluline uuendus on vastutajate määramine omavalitsustes, keda rahastab riiklik keskkonnanfond (NFOŚiGW) ja kellele makstakse iga teostusetapi eest, tagades praktilise toe esimesest kontaktist kuni projekti lõpuni. Vastutajad juhendavad kasusaajaid samm-sammult nii toetuse taotlemisel kui ka renoveerimistegevustes.

Allikas: Puhta õhu programmi [koduleht \[poola keeles\]](#). Ametlik juhend munitsipaaltegevõtjatele,

i. Tagada, et kodumajapidamised on energiaülemineku ajal kaitstud

Viia jõusse EPBD sotsiaalsed tagatised

Liikmesriigid peaksid kehtestama selged tegevussuunised:

- üürihinna ülempiir ja eluasemekulude neutraalsus pärast renoveerimist;
- renoveerimisjärgse välja tõstmise vastased reeglid ja järelvalve;
- üürileandjate toetamine, kes majutavad haavatavaid üürnikke.

Rakendada EMD elektriühenduse katkestamise reegleid varajase sekkumise protokollidega

Liikmesriigid peaksid vastu võtma ühtse siseriikliku korra, millega nõutakse tarnijatelt ja sotsiaalhoolekandeteenustelt sekkumist enne võlgnevuste kuhjumist, sealhulgas:

- kohustuslikud suhtluskatsed;
- sotsiaalteenustele suunamine;
- võimalused maksegraafikuteks ja eluraskusteks mõeldud rahalised toetused.

See tagab, et elektriühenduse katkestamine muutub viimaseks abinõuks.

NÄIDE VARAJASEST SEKKUMISEST JA ENNETAVAST TARBIJAKAITSEST: PORTUGALI ESPAÇO ENERGIA

Espaço Energia on Portugali valitsuse loodud riiklik kohalike energianõustamiskeskuste võrgustik, toetamaks energiavaesuses olevaid majapidamisi. Võrgustikku koordineeritakse riiklikul tasandil, kuid see tegutseb kohalikul tasandil koostöös omavalitsuste, tarbijakaitseorganisatsioonide ja kodanikuühiskonna huvigruppidega. Espaço Energia keskused on avalikult rahastatud ja integreeritud olemasolevatesse kohalikesse toetusseemidesse, tagades haavatavate majapidamiste ligipääsetavuse.

Espaço Energia keskused pakuvad tasuta kohapealset tuge energiakulude, -tariifide ja võlahalduse küsimustes; abi sotsiaalsete tariifide ja tarbijakaitsemeetmete kasutamisel; ning juhendamist energiatõhususe parandamisel ja olemasolevate toetusmeetmete leidmisel. Esmase kontaktpunktina ühendavad keskused energianõustamise sotsiaalse toetusega ning suunavad vajaduse korral edasi vastava asutuse juurde.

Allikas: Espaço Energia Network [koduleht](#)

(6) Järeldused

“Eesmärk 55” paketiga on loodud seni tugevaim EL raamistik energiavaesuse vähendamiseks. Esimest korda on sihtrühmade leidmise, kaitse, kaasamise ja rahastamisega seotud kohustused paigutatud mitmesse erinevasse õigusakti, mis annavad liikmesriikidele koordineeritud vahendid, et teha kindlaks haavatavad leibkonnad, neid energiaturul kaitsta, toetada hoonete renoveerimist ja energiatõhusust.

Nüüd on keskne väljakutse selle raamistiku rakendamine. Uute sätete tõhusus ei sõltu täiendavatest õigusaktidest, vaid sellest, kui hästi riiklikud ametiasutused ühtlustavad juhtimis- ja andmesüsteeme, rahastamisvooge ja kaitsemeetmeid. Killustunud vastutus, andmekogumite piiratud koostalitlusvõime ja lühiajalised programmitsükliid on endiselt peamised takistused, mis võivad vähendada isegi tervet EL hõlmavate hea planeeringuga kohustuste mõju.

Antud kontekstis on riiklikud seirekeskused või eksperdivõrgustikud muutumas eduka rakendamise selgrooks. Need pakuvad püsivat struktuuri näitajate määratlemiseks ja ajakohastamiseks, andmete analüüsimiseks, meetmete kavandamiseks, edusammude jälgimiseks ning ministeeriumide, reguleerivate asutuste, sotsiaalteenuste ja kohalike osalejate koostöö toetamiseks. Seirekeskuste tugevdamine – kas alaliste seirekeskuste või laiendatud eksperdivõrgustiku kaudu, nagu näeb ette EED – on oluline järjepidevuse tagamiseks, analüütilise suutlikkuse suurendamiseks ja aruandluskohustuse parandamiseks.

Kasutades uusi EL sätteid kooskõlastatult ja strateegiliselt, jõuavad liikmesriigid kaugemale energiavaesuse käsitlemisest sotsiaalse probleemina ning saavad selle kaasata energia-, eluaseme- ja sotsiaalpoliitika kavandamisse. Koordineeritud riiklik lähenemisviis, mida toetavad stabiilsed institutsioonid ja tõendipõhine otsustamine, on kriitilise tähtsusega, et tagada puhtale energiale üleminek kiiresti ja õiglasel viisil.

Lisa: Ülevaade energiavaesuse jaoks olulistest EL sätetest

Käesolevas lisas on esitatud energiavaesuse seisukohast paketi "Eesmärk 55" kõige asjakohasemate õigusaktide sätete laiendatud analüüs. See on mõeldud võrdlusvahendina ametiasutustele, rakendajatele ja analüütikutele, kes vajavad selget ülevaadet hiljutistest EL direktiividest ja määrustest tulenevatest õiguslikest kohustustest.

Energiatõhususe direktiiv (Direktiiv EU/2023/1791)

Taassõnastatud energiatõhususe direktiiviga (**EED**) kehtestatakse liikmesriikidele selgemad ja konkreetsemad kohustused energiavaesusega tegelemiseks osana riigi energiatõhususe poliitikast.⁴ Kui varasemates EL õigusaktides – eelkõige valitsemistava käsitlevas määruses juba nõuti liikmesriikidelt energiavaesuse hindamist ja aruandlust, siis taassõnastatud energiatõhususe direktiiviga tugevdatakse raamistikku, sidudes energiatõhususe meetmed energiavaesuse all kannatavate inimeste ja haavatavate tarbijate vajadustega. Selles sõnastatakse energiatõhusus ümber mitte ainult süsinikdioksiidiheite vähendamise vahendina, vaid ka sotsiaalse võrdsuse tagamiseks, nõudes liikmesriikidelt, et tõhususmeetmed jõuaksid kõige rohkem abi vajavate leibkondadeni.⁵

Prioriteetide seadmine ja sotsiaalne suunamine

EED määratleb energiavaesust narratiivselt, kirjeldades seda kui "kodumajapidamiste juurdepääsu puudumist olulistele energiateenustele, kus sellised teenused pakuvad baastaset ja inimväärsel elatustasel ning tervist, sealhulgas piisavat kütet, sooja vett, jahutust, valgustust ja energiat elektriseadmetele, asjakohases riiklikus kontekstis, olemasolevas riiklikus sotsiaalspoliitikas ja muus asjakohases riiklikus poliitikas, mis on põhjustatud mitmest tegurist, sealhulgas väiksemast taskukohasusest, ebapiisavast sissetulekust, suurtest energiakuludest ja kodude halvast energiatõhususest".⁶ See määratlus juhib direktiivi sätteid, kuid ei asenda liikmesriikide vastutust kehtestada riiklikult sobivad definitsioonid.

EED sätestab, et liikmesriigid rakendavad energiatõhususe parandamise meetmeid ja nendega seotud tarbijate teavitamise või kaitsemeetmeid esmatähtsana energiavaesuse all kannatavate inimeste, haavatavate tarbijate, madala sissetulekuga leibkondade ja vajadusel sotsiaalkorterites elavate inimeste jaoks.⁷ Seda nõuet kohaldatakse nii energiasäästukohustuse kavade⁸ kui ka alternatiivsete poliitikameetmete suhtes, tugevdades sotsiaalse suunamise kohustusi võrreldes

⁴ Euroopa Parlamendi ja Ülemkogu direktiiv [EU] 2023/1791 kuupäevaga 13. september 2023 energiatõhususe ja regulatsiooni [EU] 2023/955 täiendamise teemal [[taassõnastatud](#)].

⁵ EED artiklid 8, 21-24

⁶ EED artikkel 2[52]

⁷ EED artikkel 24[2]; see also Article 8[3]

⁸ EED artikkel 8 and 9

eelmise energiatõhususe direktiiviga, mis kohustas liikmesriike hindama mõjutatud leibkondade arvu ja seadma vajadusel riiklikus energia- ja kliimakavas (NECP) soovituslikud eesmärgid.⁹ Taassõnastatud EED tugineb sellele raamistikule, nõudes, et liikmesriigid annaksid integreeritud aruandlustsüklite raames aru selle kohta, kuidas nende energiatõhususe meetmed aitavad vähendada energiavaesust. Euroopa Komisjon avaldas hiljuti suunised, milles tõlgendatakse taassõnastatud EED tarbijatega seotud sätteid, sealhulgas artikleid 21-24. Suunistes julgustatakse liikmesriike viima prioriteetide seadmine kooskõlla tulevikku suunatud investeerimismeetmetega ning kasutama energiavaesuse leevendamiseks EL ja riiklike rahastamisvooge (nagu SCF, ERF ja taaste- ja vastupidavusraha (RRF)).¹⁰

Tarbijate mõjuvõimu suurendamine ja teenuste kättesaadavus

EED tugevdab tarbijate õigusi, kohustades liikmesriike tagama kättesaadavad, läbipaistvad ja arusaadavad arved, lepingutingimused ja kaebuste esitamise võimalus.¹¹

Samuti sätestatakse, et liikmesriigid tagavad ühtsete teeninduspunktide (OSS) või sarnaste mehhanismide loomise tehnilise, haldus- ja finantsnõustamise, et parandada energiatõhusust, pakkudes spetsiaalseid teenuseid energiavaesuse all kannatavatele inimestele, haavatavatele klientidele ja madala sissetulekuga leibkondadele.¹²

Praktikas on teeninduspunktid mõeldud toimima pidepunktidenä, aidates leibkondadel liikuda rahalise toetuse poole, pääseda juurde tehnilistele nõuannetele ja energiarevisjonidele ning saada vajalikule infole lihtsasti ligi.

Juhtimine ja koordineerimine

EED sätestab, et liikmesriigid toetavad selliste ekspertide võrgustiku loomist või määramist, kes vastutavad andmete kogumise, näitajate väljatöötamise ja energiavaesuse probleemi mõistmise eest.¹³ Ekspertide võrgustik võib anda nõu näitajate määratlemisel, andmete jagamise protokollide välja töötamisel ning energia-, eluaseme- ja sotsiaalasutuste vahelise koostöö parandamisel.¹⁴

Liikmesriike julgustatakse pakkuma ka tehnilist abi kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja kohalikele vahendajatele, et edendada haavatavate rühmade osalemist energiatõhususe parandamisega seotud tegevustes.¹⁵

⁹ Juhtimismäärus [EU] 2018/1999, Art. 3, 17 and 24

¹⁰ Euroopa Komisjon [2024]. [Guidance on consumer-related provisions \(Articles 20–24\) of the Energy Efficiency Directive \[Directive \(EU\) 2023/1791\]](#)

¹¹ EED artiklid 21 ja 22

¹² EED artikkel 22(3)–(6)

¹³ EED artikkel 24(4)

¹⁴ EED artikkel 24(4)(a)–(d)

¹⁵ EED artikkel 24(3)

Hoonete energiatõhususe direktiiv [Direktiiv EU/2024/1275]

Taassõnastatud hoonete energiatõhususe direktiiv **(EPBD)** tugevdab seost EL renoveerimiskava ja sotsiaalse kaasatuse vahel.¹⁶ EPBD nõuab, et liikmesriigid integreeriksid renoveerimispoliitikasse taskukohasuse, tarbijakaitse ja haavatavate tarbijate vajadused, tagades, et hoonekomplekside parendamine toetab nii süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamist kui ka sotsiaalsel heaolu.

Haavatavate rühmade prioriseerimine renoveerimistoetustes

Liikmesriigid peavad tagama, et hoonete renoveerimise rahalised vahendid on suunatud eelkõige haavatavatele leibkondadele, energiavaesuse all kannatavatele ja sotsiaalkorterites elavatele inimestele.¹⁷

Liikmesriigid peavad edendama põhjalikku ja etapiviisilist renoveerimist, pakkudes kõrgema rahalise, haldus- ja tehnilise toetuse määra kõige madalama energiatõhususega hoonetele.¹⁸ Direktiivis rõhutatakse, kui oluline on seada esikohale madalaima energiatõhususega hooned, kuna need pakuvad tavaliselt suurimat võimalust energiasäästuks ja elutingimuste parandamiseks.

Riiklik rahaline toetus peab olema seotud energiatõhususe mõõdetava paranemisega ning olema kooskõlas riiklike energia- ja kliimaeesmärkidega, samas vältides fossiilkütuste kasutamist. Alates 1. jaanuarist 2025 ei anna liikmesriigid riiklikku toetust eraldiseisvate fossiilkütuste katelde paigaldamiseks.¹⁹

Kaitsemeetmed üürihindade tõstmise ja välja tõstmise vastu

EPBD kehtestab sotsiaalsed tagatised, et vältida renoveerimise tõttu majapidamiste raskustesse sattumist. Liikmesriigid peavad käsitlema haavatavate leibkondade välja tõstmist, mis tuleneb ebaproportsionaalsest üürihinna tõstmisest pärast renoveerimist, ja tagama, et rahastuskavadest saavad kasu nii üürileandjad kui ka üürnikud.²⁰

Liikmesriigid võivad neid kaitsemeetmeid täiendada selliste meetmetega nagu üüritoetuskavad või üürihinna tõstmise ülempiir ning edendada finantsmehhanisme, mis vähendavad esialgseid kulusid nagu arvepõhine rahastamine, maksa-ja-säästa skeemid või energiatõhususe lepingud.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja Ülemkogu direktiiv (EU) 2024/1275 kuupäevaga 24. aprill 2024 seoses hoonete energiatõhususega [[taassõnastatud](#)].

¹⁷ EPBD artikkel 17(18)

¹⁸ EPBD artikkel 17(16)

¹⁹ EPBD artikkel 17(14)-(15)

²⁰ EPBD artikkel 17(17)-(19)

Need sätted edendavad eluasemekulude neutraalsuse põhimõtet, mis tähendab, et üldised eluasemekulud – üür ja energiakulud – ei tohiks energiapõhise renoveerimise tulemusena suureneda.

Universaalteenuse osutajad ja tehniline abi

Liikmesriigid tagavad, et hoonete renoveerimise toetamiseks on olemas ühtsed teeninduspunktid [OSS]. Teeninduspunktid pakuvad kõikehõlmavat tehnilist tuge majaomanikele, üürnikele, väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele ning finantsvahendajatele.²¹

Juurdepääsetavuse tagamiseks tagavad liikmesriigid, et teeninduspunktid on geograafiliselt kättesaadavad ning on olemas vähemalt üks teenusepakkuja 80 000 elaniku või piirkonna kohta või see asub 90-minutilise teekonna kaugusel.²²

Liikmesriigid võivad EPBD ülesannete täitmiseks määrata või laiendada EED alusel loodud olemasolevaid teeninduspunkte [artikkel 22], toetades energiatõhususe ja hoonete renoveerimise poliitika kooskõlastamist.

Andmed ja planeerimisnõuded

Riiklikud hoonete renoveerimise kavad [NBRP]²³ hõlmavad strateegiaid energiavaesuse vastu võitlemiseks, haavatavate leibkondade vajaduste rahuldamiseks ja kõige madalama energiatõhususega hoonete seisundi parandamiseks.²⁴

Liikmesriigid viivad läbi avaliku arutelu seoses hoonete renoveerimiskava projektiga enne selle esitamist komisjonile, kaasates eelkõige kohalikke ja piirkondlikke ametiasutusi, sotsiaalmajanduslikke partnereid, kodanikuühiskonna organisatsioone ja haavatavate leibkondadega tegelevaid asutusi.

Liikmesriigid lisavad lõplikule renoveerimiskavale avaliku arutelu tulemuste kokkuvõtte.

Antud sotsiaalsete kaalutluste integreerimine renoveerimise kavandamisse tugevdab seost ehituspoliitika, energiatõhususe ja sotsiaalkaitse vahel, tagades, et renoveerimisstrateegiad aitavad kaasa suuremale kaasatusele ja taskukohasuse eesmärkidele.

Sotsiaalne kliimafond [eeskiri EU/2023/955]

Sotsiaalne kliimafond (SCF) loob EL esimese sihtotstarbelise vahendi, et käsitleda süsinikdioksiidi hinnakujunduse sotsiaalset mõju ehitistele ja transpordisektorile. See seob EL uue heitkogustega kauplemise süsteemi (ETS2) kasutuselevõtu püsiva

²¹ EPBD artikkel 18(1)

²² Artikkel 18(1)(a)-(e)

²³ Taassõnastatud direktiivi kohaselt muutuvad riiklikud hoonete renoveerimise kavad peamiseks strateegiliseks vahendiks liikmesriikide renoveerimispoliitika koordineerimisel. Need kavad asendavad varasemad pikaajalised renoveerimisstrateegiad ja sätestavad riiklikud suunad, et saavutada 2050. aastaks heitevabad hoonekompleksid.

²⁴ EPBD artikkel 3(1)(c); lisa II

sotsiaalse hüvitamise ja struktuuriliste investeeringute mehhanismiga, tagades, et osa ETS2 tuludest rahastab haavatavatele kodumajapidamistele, haavatavatele mikroettevõtetele ja haavatavatele transpordikasutajatele mõeldud meetmeid.²⁵

Eesmärgid ja ulatus

SCF üldeesmärk on aidata kaasa sotsiaalselt õiglasele kliimaneutraalsusele üleminekule, pakkudes tuge neile, keda hoonete ja maanteetranspordi kaasamine heitkogustega kauplemise süsteemi kõige enam mõjutab.²⁶

SCF konkreetsed eesmärgid on:

- pakkuda ajutist põhisissetulekutoetust haavatavatele leibkondadele ja transpordikasutajatele, et leevendada lühiajalist hinnamõju;
- rahastada struktuurimeetmeid ja investeeringuid, mis vähendavad fossiilkütuste kasutamist nagu hoonete renoveerimine, soojendamine ja jahutamine ning juurdepääs heitevabadele ja vähese heitekuluga transpordiviisidele.²⁷

Kaasates need sotsiaalsed meetmed heitkogustega kauplemise süsteemi, on SCF eesmärk tagada, et kliimast saadav tulu toetaks kaasatust ja tugevdaks vastupanuvõimet.

Sotsiaalsed kliimakavad ja poliitikate sidusus

Iga liikmesriik koostab sotsiaalse kliimakava (SCP), milles sätestatakse meetmed ja investeeringud, et käsitleda süsinikdioksiidi hinna mõju haavatavatele majapidamistele, mikroettevõtetele ja transpordikasutajatele.²⁸

SCP peab:

- olema kooskõlas ajakohastatud energia- ja kliimakavaga (NECP) ja asjakohaste riiklike strateegiatega nagu hoonete renoveerimiskavad ja energiatõhususe programmid;
- määrama kindlaks sihtrühmad, rahastusprioriteedid ja oodatavad tulemused;
- olema esitatud komisjonile pärast konsulteerimist kohalike ja piirkondlike ametiasutuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite, asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonide, noorteorganisatsioonide ja muude sidusrühmadega vastavalt määruse (EU) 2018/1999 artiklile 10 ja riiklikule õigusraamistikule.²⁹

Liikmesriigid lisavad sotsiaalsesse kliimakavasse kokkuvõtte konsulteerimisprotsessist ja sellest, kuidas sidusrühmade panus kavas kajastub.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja Ülemkogu direktiiv (EU) 2023/955 kuupäevaga 10. mai 2024 seoses [sotsiaalse kliimafondi loomisega ja regulatsiooni \(EU\) 2021/1060 täiendamisega](#).

²⁶ SCF artikkel 3(1)

²⁷ SCF artikkel 3(2)

²⁸ SCF artikkel 4

²⁹ SCF artiklid 4(2), 5 ja 6(3)

Komisjon hindab, kas kava on välja töötatud sidusrühmadega konsulteerides ja võib toetada liikmesriike heade konsulteerimistavade näidetega.³⁰

Rahastamine ja jaotamine

SCF rahastatakse ETS2 tuludest. Kuni 65 miljardit eurot on saadaval aastatel 2026-2032, tõustes umbes 86.7 miljardini, kui ETS2 2027. a. algab.³¹

Nagu komisjon 2024. a. oktoobris selgitas, võivad liikmesriigid taotleda kuni 13% oma riiklikest SCF eraldistest eelmaksetena 2026. a, mis võimaldab SCP meetmete varajast kasutuselevõttu enne ETS2 tulusid ja tagab stabiilse ülemineku uuele süsinikdioksiidi hinnakujunduskorrale.³²

Riiklikud jaotised arvutatakse selliste näitajate alusel nagu sissetulekutase, energiavaesuse ja transpordivaesuse määr ning sõltuvus fossiilkütustest.³³ Liikmesriigid peavad tagama vähemalt 25% ulatuses riikliku kaasrahastamise, tagades tulemuste eest jagatud vastutuse.³⁴

Abikõlblikud kulud hõlmavad järgmist:

- haavatavate majapidamiste ja sotsiaalkorteritega hoonete renoveerimine;
- soojendamise ja jahutamise süsinikdioksiidiheite vähendamine, sealhulgas taastuenergia kasutuselevõtt;
- juurdepääs jätkusuutlikule ja taskukohasele transpordile;
- ajutine põhisissetulekutoetus (ülempiir on 37,5% kliimakava kuludest);
- tehniline tugi ja suutlikkuse suurendamine (kuni 2,5%).³⁵

Juhtimine ja järelvalve

Liikmesriigid esitavad iga kahe aasta tagant arenguaruande SCP rakendamise kohta.³⁶

Järelevalve tugineb ühistel näitajatel, mis kajastavad energia- ja transpordivaesuse tulemusi, sealhulgas toetust saavate või renoveerimisest kasu saavate haavatavate majapidamiste arvu.³⁷ Komisjon hindab liikmesriikide edusamme, võib taotleda muudatusi ja võib vahendeid pärast 2030. a. ümber jaotada juhul, kui tulemused on jätkuvalt ebapiisavad.³⁸

³⁰ SCF lisa V

³¹ SCF põhjendus 18; artikkel 10

³² Euroopa Komisjon. (2024). "[Ensuring a stable start to Europe's new carbon market for buildings and road transport.](#)" 21. oktoober 2024.

³³ SCF lisa II

³⁴ SCF artikkel 11(1)

³⁵ SCF artiklid 8 ja 9; lisa I

³⁶ SCF artiklid 24

³⁷ SCF lisa IV

³⁸ SCF artiklid 22-24

Rahastuse rakendamisega kaasneb struktureeritud sotsiaalse kliima teemaline dialoog Euroopa Parlamendi ja komisjoni vahel, mis suurendab läbipaistvust ja sidusrühmade kaasatust.³⁹

Elektrituru direktiiv (Direktiiv EU/2024/1711)

Elektrituru direktiiviga (**EMD**) tehakse olulisi muudatusi, et tugevdada taskukohasust, tarbijakaitset ja kriisile reageerimise mehhanisme elektrienergia siseturul. Elektridirektiivi [2019/944] ja elektrimääruse [2019/943] muudatustega, mis on vastu võetud vastavalt direktiivis [EU] 2024/1711 ja määruses [EU] 2024/1747, tugevdatakse uue raamistikuga haavatavate ja energiavaesusest mõjutatud tarbijate kaitsemeetmeid, selgitatakse riikliku sekkumise tingimusi ja edendatakse kaasavamat osalemist energiaajagamises.⁴⁰

Tarbijakaitse ja põhilised varustustagatised

Liikmesriigid tagavad, et kõigil lõpptarbijatel, sealhulgas haavatavatel ja energiavaesusest mõjutatud tarbijatel, on juurdepääs baasenergiele läbipaistvatel, võrreldavatel ja mittediskrimineerivatel tingimustel.

Uues artiklis 27a on sätestatud eeskirjad viimase abinõu tarnijale, millega nõutakse liikmesriikidelt tarnete püsivuse tagamist, kui tarnija turult lahkub või kui leibkonnal on ajutised makseraskused.⁴¹ Need sätted tugevdavad universaalse teenuse raamistikku, tagades ohustatud majapidamistele katkematu juurdepääsu elektrile.

Elektriühenduse katkestamise keeld ja võlgade ennetamise meetmed

Artiklis 28a on sätestatud, et liikmesriigid tagavad haavatavate tarbijate ja energiavaesusest mõjutatud tarbijate kaitse elektriühenduse katkestamise eest, eriti äärmuslike ilmastikunähtuste või muude hädaolukordade korral.⁴² Liikmesriigid kehtestavad ka varajase sekkumise mehhanismid nagu võlahaldusteenused, maksegraafikud ning teenusepakkujate ja sotsiaalteenuste vahelise koostöö, et lahendada tekkinud makseraskused enne ühenduse katkestamist.

Need kohustused toetavad üleminekut lühiajaliselt kriisiabilt ennetavale tarbijakaitsele.

Riiklik sekkumine ja kriisidele reageerimine

Direktiivis täpsustatakse asjaolusid, mille puhul liikmesriigid võivad sekkuda jaehindadesse, et kaitsta tarbijaid elektrihindade kriisi ajal. Kodumajapidamiste ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks võib kehtestada ajutisi

³⁹ SCF artikkel 26

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja Ülemkogu direktiiv [EU] 2024/1711 kuupäevaga 13. juuni 2024 seoses [direktiivi \[EU\] 2018/2001 ja direktiivi \[EU\] 2019/944 täiendamisega teemal Euroopa Liidu elektrituru kujundamise reformi parandamine](#), OJ L 2024/1711, 16. juuli 2024.

⁴¹ Artikli 27a ja artikli 28 direktiiv 2019/944 seoses direktiivi 2024/1711 täiendamisega

⁴² Uus artikkel 28a ja artikkel 29

regulatsioonitariife, sihtotstarbelisi toetusi või samaväärseid mehhanisme tingimusel, et sellised sekkumised on proportsionaalsed, läbipaistvad ja ajapiiranguga.

Uus artikkel 66a paneb paika kriteeriumid elektrienergia hinnakriisi defineerimiseks, mis võimaldab liikmesriikidel kasutada ajutisi erakorralisi meetmeid, säilitades samal ajal turu toimimise ja pikaajalised investeeringud.

Energia jagamine ja klientide aktiivne osalus

Ümber töötatud direktiivis tunnustatakse selgesõnaliselt lõpptarbijate – sealhulgas haavatavate ja energiavaesusest mõjutatud tarbijate – õigust osaleda energia jagamise süsteemides, näiteks kollektiivses omatarbimises või taastuenergia kogukondades.⁴³

Liikmesriigid kõrvaldavad põhjendamatud tõkked ja tagavad, et sellist tüüpi kliendid saavad kõnealustest süsteemidest õiglastel ja võrdsetel tingimustel kasu.

Riigiasutustele kuuluvate energiajagamiskavade puhul nõutakse artikli 15a lõikes 8, et liikmesriigid tagaksid jagatud elektri kättesaadavuse haavatavatele või energiavaestele tarbijatele või kodanikele. Liikmesriigid peavad tegema "kõik endast oleneva", et keskmiselt vähemalt 10% energiajagamiskavade energiast jõuab antud rühmadeni. Selle sättega kehtestatakse konkreetne sotsiaalse kaasatuse etalon avaliku energiajagamiskorra jaoks.

Koostöö energiapartnerite ja sotsiaalsete osalejate vahel

Reformiga soodustatakse struktureeritud koostööd energiatarnijate, riiklike regulatsiooniasutuste ja sotsiaalhoolekandetasutuste vahel. Liikmesriigid võivad kehtestada andmejagamisprotokollid ja ühised toetusmehhanismid, et teha kindlaks energiavaesuse ohus olevad tarbijad ja pakkuda koordineeritud abi.⁴⁴

Koordineerimine täiendab EED ja EPBD kehtestatud ennetavaid kaitsemeetmeid, tugevdades seoseid energiavaldkonna reguleerimise ja sotsiaalpoliitika vahel.

⁴³ EMD artikkel 15a

⁴⁴ EMD artikkel 26

[energy-poverty-nexus](https://energy-poverty-nexus.org/)

[Energy Poverty Nexus](https://www.linkedin.com/company/energy-poverty-nexus/)

[Contact us](#)